

AUSPICIO ALTISSIMI,
DISPUTATIO ETHICA,

De

VIRTUTIS MO-
RALIS NATURA

In genero,

PIETATE ET JUSTITIA

In Specie.

In Regiâ Academia CHRISTINâ, ex con-
sensu Venerandæ facultatis Philosophi-
cæ Eruditorum censuræ
submissa;

P R A E S I D E

M. AXELIO ANDREÆ K.

Botho:

R E S P O N D E N T E

GABRIEL & GREGORII ARCTO-
POLITANO Finl.

Ad diem Novemb. horis locoq;
consuetis. 1649.

A B O Æ,

Imprimebat Petrus Wald Acad. Typ. 1649.

S. & R. & M. tis fidelis riteq; constituto
per Savvolaxiam Toparchæ, Tribuno
quondam militari perstrenuo,
Generoso & Nobilissimo Domino,

DN. MICHAELI

DE JORDANI

Hæreditario de Lacatis & Willia &c. Me-
cānati meo & fautori ut faventissimo, ita
quovis honoris cultu perpetim
devenerando.

N E C N O N

Reverendis, Doctissimis atq; Humaniss: Viris
DN. ANDREÆ J. KECKONIO,

Scholæ Arctopolitanæ moderatori
dexterrimo.

DN. IACOBO B. LIGNIPÆO,

Ejusdem Scholæ Conrectori diligentiss:
Præceptoribus ut quondam fideliſſ: Ita
Fautoribus æternūm cōlendis.

Has Studi orum primitias non tam moris, quam
honoris & debita gratitudinis declaranda
gratia submissè & per officioſe inscribit, dicab
& offerat

Gabriel Arctopolitanus

SECTIO PRIMA

De

VIRTUTIS MORALIS

NATURA In genere.

P R A E C R I P T A.

I.

Virtus est babilus electivus in me-
diocritate quoad nos definita, pro-
ut vir prudens eam definierit. Vel;
est promptitudo agendi in homine se-
cundum reclarationis normam, qui
affectionibus tale injungitur modera-
men, ut tranquillus & beatissimus,
qui in hoc mundo haberet posset, sta-
tus obtineatur.

2. Dividitur secundum gradus vel
species.

3. Graduum intuitu virtus est vel
enchoata, vel communis vel Heroica.

A 2

4. Spec.

4. Species sunt pietas & probitas,
5. Oppositum virtutis est vitium,
quod est deformitas & aberratio
a lege.

E X P L I C A T I O N E S.

Ad Præcepta in genere.

Finis ut non possidetur nisi interven-
tu mediorum; sic neq; Beatitudo si
a virtutis segregetur consortio. Hus-
jus igitur impræsentiarum sacra pera-
genda; hæc jure meritò sub contem-
plationem vocanda. Quid enim
prius ducendum in rebus humanis,
quid antiquius virtute? ad quam na-
ti & conditi, cui servire unicè oportes-
at. Lex imperat hanc divina: man-
dat humana fulcro rectæ rationis sub-
nixa: subiiciuntur huic cuncta.
Quicquid homines arant, navigant,
ædificant, Virtuti parent, ut seite Salu-
stius magna hominis prærogativa est
bona mens, magnum vestigal, Cy-
no

nosura est, à qua si errat, periculose errat, à supermo scopo aberrat. Inutilis tum scientia omnis ac prudentia; inutiles dignitates & honores, imò noxij, & ceu gladius in manu furiosi, secreti à probitate morum. Quam si tollas doctrinæ succum in super omnem tollis & sanguinem, dignitatem omnem, quam ingenij gloria non agnoscit nisi virtutis stipata præsidio & comitatu. Ut enim auro à gemmas uus honos, sic studijs à virtute. Hæc amplum sibi thestrum est, pulcherrimaq; merces. Ad coetera si repexeris mandana, quid omnino illa si cum virtute componas; fluxa sunt & caduca, quid nisi fumus? Umbra? nihil? Una hæc temporum injrias nescit, fortuna assultum ridet, in secundis in adversis non colorem non animum mutat. Hanc ergo qui actuosam possidet, is felix, is beatus dici meretur.

Ad præceptum I.

Viuitus Cicerōi a viro dicitur quod viris maxime conveniat, in primis fortitudo

quæ s̄pē per excellentiam virtus ap-
pellatur ab Historicis. Alijs à virore sp-
ellationem habet. Ambiguitatē sub-
jecta materia de facili tollit; quid rei
subsit dispiciendum. Binæ bic adfe-
guntur definitiones, una Philosophi ve-
tustior & obscurior non nihil; altera
Consultij Vexionij recentior & clarior.
Utraq; alti, discussa sibi facile constat.
Virtutemelle habitum omnes saniores
norunt; nec enim potentia est, nec
affect⁹, ex quib⁹ nec neclaudamur viua
perirem⁹, nec probi nec improbi reddi-
m⁹; quod virtuti denegare iniquissi-
mū force. ergo habitus erit seu prom-
ptitudo quā in agendo determinam⁹
ad aliquid sine difficultate præstan-
dum. Est verò habitus electivus ut se-
cerdotar ab habitibus intellectualibus, ab
habitibus corporis actionibus itidē natu-
ralibus, coactis, temerarijs ac fortuitis
invitis. Formam Aristoteles in medi-
oritate quoad nos definita ratione
virti prudentis collocatam vult, nec
ades iniusti, ut non nulli volunt. Mes-
dio-

diocritas quippe & congruentia cū rectâ ratione adeo strictè cohærent & sororio quasi vinculo sunt connexa, ut unum sine altero nunquam esse aut existere possit; adeo ut si formam accuratissimè loquendo mediocritas non constituat virtutis; ejusdem tamen immediatum adjunctum & essentiale consequens sine controversia erit. Unde vel eō nomine locum in definitione sortiri non incommodè poterit, præsertim cum certum sit ejusmodi definitio, num formas non esse inusitatas. Masteriam ex qua virtus utpote accidens non agnoscit, materiâ in qua & circa quam non siccus ac alij habitus gaudet; bac affectus sunt quibus domandis & perdomandis, non plane averruncandas occupata est; illa est voluntas altera humani animi facultas, liberi arbitrij sedes & electionis mater. Finem, ut ipsa præstans est, ita præstantissimum acquirere tentat, S. Bonum & felicitatem, quæ in hac misericordia vallē mortalibus obtinere potest.

Ad II.

Licet virtus in se & sua essentia
specata non admittat intensiōnēm &
remissionem & sic neq; gradus; ta-
men contemplatione existētiae & pro-
ut in subiecto recipitur, ad eius intro-
ductionem & radicationem multa re-
quiuntur, gradus admittere palam
est.

Ad III.

Tres sunt notabiles gradus sive
respectus virtutum in uno subiecto:
1. Est incipientium sive gradus continen-
tiæ ad quem inchoata virtus refertur,
cum affectus & cupiditates inordina-
tæ masculè se opponunt rationi, nec
pīni inveterè subjiciuntur. 2. est pra-
ficientium & perfectorum dum pacatio-
res sunt & magis repressæ nec ita vehem-
entes, hac consumata virtus spectat.
3. est Heroium & perfectissimorum, quā-
do affectus ita dotti sunt & subjuga-
ti ut vix aut rarissimè secesserant
a dictatori opponantur.

Ad

Ad IV.

Sufficientissima sunt hæc duo virtutis capita ad vitā beatam, quæ vel scriptura teste perficitur *veri Numinis cultu*, quem *pietas præscribit*; & *dilectione nostri proximi*, quam *probitas moderatur*. Huc etiam tendit Decalogi, qui Ethicæ divinæ compendium est distinc-
cio in duas tabulas, quarum prior *precipit de affijs pietatis Deo*, posterior *de probitatis requisitis homini debitiss.*

Ad V.

Non sufficit dixisse de naturâ so-
lummodo virtutis, nisi & vitij foedi-
tas simul distinctè tractetur. *Con-
trariorum enim eadem est scientia*, teste
Philosopho. Et quia mala sunt vici-
na bonis, ne sub virtutis tegumento
terrigenis imponant, applausumq;
mereantur, vivis coloribus genius
ejusdem etiam in Ethicis depingen-
dus erit.

QUESTIONES.

I. An virtus in hac vita cadat in
hominem?

Resp.

Reſp. Licet obijciantur non pauca
(quid enim est tam certum, quod ar-
gumentis non poscit oppugnari) om-
nes tamen cordati affirmant. Est
homo capax S. B. & felicitatis
ut alibi probatum, ergo & *mediorum*
quorū beneficio beatitudinē sibi parat.
Dantur in homine principia actionum
humanarum virtuosarum, quid ni &
virtutes? Et quorsū tot in sacris & pro-
fanis adhortationes ad opera bona,
instigationes & paroenes ad virtutes,
dogmata de ijsdem, si nullatenus
daretur in hac vita, Ut hic exempla
omnium ætatum, populorum & nati-
onum prætervehar. Nævi tamen
qui cobæreant cum virtute etiam in
sangissimis stolidi esset negare. homi-
nes sumus non Angeli, depravatum
usq; naturam circumferentes, ita scili-
get nihil ex omni parte beatum. nihil
tam magnificum & eximum in natu-
ra, qnī sua patiatur deliquia. etiam
optimis vina sua babent facies, celum nus-

bos, & bonae mentis milles naufragia, optimus tamē ille & felix qui minimis urgetur.

II. An virtus sit habitus? Affir-

*Quid Bernardino Telesio, in mem-
tem venerit, id neganti, non satis
exploratum. Est qualitatem cer-
tum est, nec ad ullam aliam qualitatis
speciem referri posse quam primam,
facile videt qui præconceptis opinio-
nibus animum obfirmatum non habet
& occoecatum.*

III. An virtus homini sit natu- ralis?

*Resp. Seminariū, rudimentū &
inclinatiō ad virtutem, homini inest ab
ipsa nativitate: complementū vero &
habitū perfectū exercitiō & actio-
nū, frequentatione parari experien-
tia firmat.*

IV. An subjectum inhaesionis virtutum sit voluntas, an appe- titus sensitivus? Affir. prius licet

Licet ad appetitum sensuum aliquo modo pertineant virtutes, non tamen ut *adjuncta inherentia*, alias & brutis possint competere, quod oppido absurdum. *Voluntas* sola honestatem intendit, non sensitivus appetitus, eadem & virtus respicit. Ut intellectus post lapsum obscuratus suis indiget perfectionibus & habitibus quibus illuminetur & ad amissam sapientiam affurgat; Ita & appetitus hic rationalis opus habet adjumento, quo servos illatos rebelles, affectus & perturbaciones coercere & frœnare possit. Virtus deniq; est *habitus electivus, electionem vero in voluntate sitam esse*, sicut & libertum arbitrium nemo negaverit.

V. Utrum forma virtutis sit mediocritas, an congruentia & conformitas cum lege?

Resp. Posse per mediocritatem re-
clata ratione definitam, intelligi congruen-
tiam cum lege, non adeo videtur ne-
gandum. Nam lex cordibus nostris in

inscripta est illa prudentiae ratio quæ mediocritatem definit, cœsq; actionibus moralibus terminos præscribit citra vel ultra quos honestæ & virtutose non sunt. Interim nec diffitendum obscurius non nihil per mediocritatem indigitari formalem illam rationem: sicut & mediocritatem affectuum non ita dici potuisse & appellari *forma virtutum* Adami ante lapsum, nec beatorum in futura vita æterna, licet hic res tamen eadem sublit. Proinde clarius est assertere *convenientiam* cum lege in primis divina, sive conformitatem cum rectaratione, formam & intrinsecam essentiam constituere, hæc enim infallibilis regula ac norma est actionum humanarū, nec ex ulla alia regula pronunciatur ipse Deus de bonitate & malitia actionum. Unde & ad legem perpetuò hominem revocat, ut ex Mose & prophetis est videre. Ita & Iohannes peccatum definit ἀρπάγη h. e. transgressionem legis, tanquam regulæ & mensuræ omnium dictorum factorumq;.

VI. Suntne affectus omnes,
quorum moderatione virtus
occupata est, plane tollendi &
averruncandi?

Neg. Indignus namq; est qui in
humana societate toleretur, qui nul-
lis omnino affectibus movetur h. e.
qui nemini unquam irascitur, ne-
nem amat, nihil odio habet, nulla re
tristatur neq; latetatur, nihil timet, nul-
lius miseretur truncusq; verius
est & stipes, ad res omnes gerendas ins-
eptus & infra bestiarum conditio-
nem dejectus.

VII. Seqvuntur ne affectus tem-
peramentum corporis? **Aff. D.**

Cum affectus magis sint homi-
ni naturales & magis corpori immares-
si quam mores, citra absurditatem ex
temperamento aliquo modo deriva-
ti posunt. Hinc sanguinei ad latiti-
am & amorem procliviores, ad iram
biliofi, ad tristitiam Melancholici,
ad

ad metū Phlegmatici Hinc di-
versos in diversis & climatū intervallo
disjunctis populis deprehendim⁹ affect⁹,
alijs ad scandaciam, alijs ad timorem
inclinantibus. Interim inclinant affes,
quis non necessitatis cum frequenti ali-
as affectu & exercitio frenum
sibi à ratione imponi patiuntur, ne in
externum actum vel internum pro-
trumpere queant.

VIII: An in hominis non ren- ti arbitrio sit virtuti operam dare & vitium fugere?

Aff. Non de *Theologicis* sed *moralibus*
virtutibus quarum principia etiam
post lapsum homo in se habet, sāq;
exercet sine *gratia* regenerante ut in
gentilibus patet. Præterea de stu-
dio virtutū Ethnici præcepta tradide-
runt, ad cultum earundem excitarunt,
pœnis etiam delinquentes coērcue-
runt, quæ omnia frustra fecissent niū
in potestate illorum obsequi esset.

IX. An pugna appetitus sensitivi cū ratione homini ante lapsum fuerit naturalis? Neg.

Exacta enim tum fuit omnium virium harmonia, nulla ~~disordine~~ qua
lis pugna hæc. contraria enim est legi rectitudinem sancienti nati^{ur}q; ex parte appetitus in vetitum, quod Deo placere haud quaquam potest.

X. Utrum homo proclivior ad virtutem quam ad vitia? Neg.

Longè plures *vitijs* deformes sunt, quam *virtutibus* exculti: Longè plura ad *virtutum* in nobis sunt invitamenta, quam *virtutem*, sensu enim grata & jucunda sequuntur, *appetitus* cum affectibus *delectabilis* deliderat perpetuò, undē & via facilis & præcessad *vitiā*, *virtutis* ardua & difficultis.

XI. An virtutes morales & Theologicæ seu christianæ different specie? Negat:

Iudicem quippe exprimuntur des- fini-

finitionibus tum *generali* tum *Speciale-*
bis; eadem habent objecta, eadem ex-
trema: & quod maximum est ead m-
gaudent formâ specificâ, conveniunt
enim in conformitate cum lege, qui
igitur formaliter & intrinsecè differ-
re poterunt? quamvis non negandum
omne discriminem, *graduale*, si non
aliud.

XII. An omnes virtutes sint
connexæ ita, ut unam qui ha-
bet omnes habeat.

Resp. Rigiidi satis sunt hoc afferen-
tes. Et si enim talis *idea* concipi viro
tuis possit & perfectio, ut in peculiari
casu actus virtuosus omnium virtu-
tum requirat concursum; non tamen
unquam in hoc miseriarum ergastulo
id ulli mortalium contingere credi-
bile est. Exempla id confirmant
evidenter. Una quis virtute est
excultus vitijs mox scatet plurimi.
Vitio quis obnoxius est unico vel plus
eibus, virtutibus tamen excellit non

paucis. Hinc potest quis esse tem-
perans licet sit timidus vel audax. Po-
test quis fortitudine excellere, et si in
temperantiae sit obnoxius vel avaritiae,
est justitiae amantissimus & mansi-
tudinis, quamvis omnes abliguriat
possessiones & opes.

XIII. An unica tantum sit vir-
tus?

Affirm. De unitate generica, speci-
fica minime. Diversitas enim objec-
torum & actuum circa distincta ob-
jecta, ut & subjectorum secundum a-
lios, varias etiam virtutes revera non
nominatenus saltem, procudit.

XIV. An heroica virtus cadat
in sexum fœmineum? Aff.

Quid est quod hic manifeste ex-
perientiae obnuntatur? prostant ex-
empla & sacra & profana: Deboræ,
judith, Laëlis, Semiramidis, Elisabetæ Angli-
æ, Isabellæ Hispanicæ, Amazonis &c. Et tū
ad heroicam virtutem non tam fa-
ciat natura, quæ etiam fœminis favet;

quam

quam extraordinarius rapitus & impetus
divinus, nihil obstat quo minus &
hic sexus in societatem hujus præro-
gative admitti possit.

XV. At danturne Heroes qui spurij?

Resp. Omnipotens. In sacris celebratur
Iephia cui spiritus Domini dicitur ad-
fuisse, in profanis Taemistocles, Thimo-
theus, Romulus, Johannes de Austria, etc. Ex-
cellentiæ causæ sunt partim *divinae*;
De° enim ut excelsa depositit, ita humi-
lia rursus extollit pro arbitrio, partim
naturales; spurij namq; genitores non nu-
quā validos sortiūtur vegetos & ma-
gnam̄mos, undē & tales eundunt ipsi,
fortes generantur fortibus & *bonis*; partim
Morales, eluctari enim ē natalium ob-
scuritate summo studio annituntur.

XVI. Cur heroica ingenia quando impingunt, graviter impingunt?

Resp. Quia impetus herorum magis
sunt & vehementes, & ut in virtute

communem sortem excedunt, ita &
dum exorbitant, vehementius labun-
tur alijs. In magnis & iram insuper
occupantur, unde magis excidunt
auis. Non leviter eadit, qui ex alto pre-
cepit fertur.

XVII. An malum morale ha- beat causam efficientem?

Resp. Distinguendo inter causam Efficientem in rigore & proprietate dictam, & communiter & in πλάτε & acceptant. isto modo efficiente destituitur, cum causa Efficiens sit Ens reale, quod non nisi Ens positivum producit: hec pacto conceditur dari efficientem; suos enim habent autores criminis & mala moralia utpote homicidii, adulterio, perjuria etc. & si sunt & perpetratur nec cessu ab aliquo patretur, quod ingenium omnino sapit causarum Efficientium.

XVIII. Utrum virtuti vitium opponatur contrarie, an priva- tive?

Resp.

Resp. Utroq; modo, diverso tamen
respectu. Vitium enim morale ~~commis-~~
sionis (omissione enim alia est ratio)
duobus modis consideratur: vel quo-
ad formalem rectitudinis carentiam & a*lleg*-
& i*ux*a*r* sola*conformitati d*recte* opposi-*
tam; vel quoad totalitat*e suam sc*u* totum*
complexum & aggregatum ex difformitate
& actu; priori modo oppositio est pri-
vativa, carentia enim rectitudinis non
est nisi privatio: posteriori contraria in-
super dicenda oppositio, cum nō nuda
duntaxat privatio & defectus includa-
tur; sed & actus qui contrarius etiam
censetur actui virtutis per contrariet*em*
tem inclinationum & actionū quae in
virtutibus & vitijs oppositis præter
privationem est conspicua. E. g.
per fortitudinem aggredimur intre-
pidē pericula, per timiditatem eadem
fugimus martemq; in fugacib*us* pedis
b*o* portam*.* per taciturnitatem arcana
reticentur; per garrulitatem propa-
lanter &c.

XIX. An vitium formaliter sit aliquid positivum? Neg

O: enim En positiūm est bonum;
Vitium formaliter nequaquam censuratur bonum. Ergo. Præterea O. En reale est à Deo, vitium sive & peccatum non est à Deo E. Deniq; Nulla caretia & privatio est quid positivū, vitiū formaliter est caretia restringitatis. Ergo.

XX. In quibus se maximè exer- cunt vicia?

Resp. In plerisq; ijs, quibus perfec-
tior virtutis gradus reperitur: quia
bus plures delinquendi occasiones;
quid & spes major imputitatis. Hinc
tritum: Magistratus virum ostendit,
& Tacitus: multi imperio digni visi essent,
misericordia imperarent.

SECTIO SECUNDA De PIETATE, PROBITATE & IUSTITIA In specie. pre-

Pietas est virtus, qua Deum ritè ve-
neramur & colimus.

2. Aduersatur pietati Impietas,
qua quis vel nimis supersticiosus
est & extra mandatum divinum
cultum sibi fingit; vel Deum
plane contemnit & negligit.
3. Probitas est virtus, qua nos ritè
gerimus in humanis.
4. Hujus variae sunt species, qua-
rum prestantissima est Justitia,
probitas suum cuiq; tribuens.
5. Estq; Distributiva vel Commu-
nativa.
6. Distributiva in distributione bo-
norum & malorum, premiorū &
onerum secundum cuiusq; meri-
tum occupatur.

7. *Commutativa in contractibus
æqualitatem servat, & pœnarum
irrogatione.*

8. *Oppositum Generali nomine dici-
tur in iustitia, qua quis alteri non
tribuit quod illi debetur, vel parum
vel magis quam par est.*

EXPLICATI O N E S.

Ad præcepta in genere.

Duo sunt præcipue quibus ceu vir-
tutum omnia in circulo salus populi
& fortuna Rerum pub. continetur: Pi-
etas & Iustitia. haec enim utriq; potissima
fulera sunt & firmamenta, haec geminæ
quasi facies que aditum nobis parant
sum ad hujus vitæ tranquillitatem,
sum ad futuræ beatitudinem. Vis
Nementibi facile & propitium, Pie-
tatem cole, quæ conscientiam mentis
regit, quæ caput & fons est omnium
virtutum, Sal & anima omnis probita-
tis. Vis benevolos bonos, cole iustitiam
illam

illam refum divinarū humanarumq;
reginam, quæ sanctione legum & jus-
ris fundat humanam societatem. Si.
ne quā maximæ opes ceu corpus ani-
ma spirituq; defectum collabescant.
Vis amicos utrosq; pietatem cum
justitia conjunge & Deum & homines
tibi devinxeris. Pietas virga illa Cir-
cæ est, qua tacti homines mitescunt
feritatem exuentes. Ruere omnia
necessæ est ubi non hoc firmamentum:
diffluere ubi non hoc coagulum: imò
in criminum & scelerum i re licenti-
am ubi non hoc repagulum. Justi-
tia maximum & necessarium societa-
tis & Reipub: bonum, sive quā nec
civitas, nec universum genus huma-
num, nec mundus stare potest. Vin-
culum est per quod societas cohæret &
Repub. nihil ipsa per se futura nisi
onus & preda, si justitiam subtraxeris.
Hos igitur virtutum inestimabiles
thesauros effodere necesse est, effos-
tos ad usum in vita traducere.

Ad preceptum I.

Pietas ad omnia utilis est promis-
fionem habens præsentis & futuræ
vitæ dicente Apostolo, hanc qui virtu-
tem esse negat helleboro opus habet,
Absolvitur primum cognitione & notis
a Numinis, **deinde cultu interno &**
Externo simul. Internus timorem com-
plectitur non servilem sed filialem istum,
quo Majestatem divinam reveremur
peccatumq; fugimus. Externus &
Internus consistit in preicatione, qua ne-
cessaria à Deo petimus; & gratiarum
actione, quâ pro beneficijs exhibitis lau-
dem debitam gratiasq; reddimus.
Exempla pietatis ut & impietatis tum
Sacra pagina, tum profana historia
cum quotidiana experientia exhibent
perplurima.

Ad III.

Probitas omnes reliquas virtu-
tes includit Ethicas, & cœn genus proxim-
um de singulis prædicari nata est,
liset hic perpetuò ea non serve-
tur

eur & excep̄t̄or, hinc vir bonas & vir
probas pari passu ambulant, Indigi-
tantq; eum quem morum elegantia
honestat. Objectum agnoscit homi-
num, sive proximum sive nosmet ipsos,
sicut pietas ad Deum refertur,

Ad IV.

Regina & domina virtutum' o-
mnium merito salutatur justitia suffra-
gij doctorum; præstantissima etiam
non sine causa audit. hæc enim actio-
nes nostras erga alios componit; hæc
dissipatos homines congregat, & con-
gregatos servat; hæc omnibus pro-
dest, & quantum in ipsa omnes homi-
nes & universum mundū servare alla-
borat. Definitur per probitatem seu
proximum genus. Differentia ex
officio ejusdem desumpta. Dividi
alias in universales & particulares
solet: hujus mentio fit in præceptis,
Universali ad quæstiones reservata.

Ad V. VI. Et VII.

Fundamentum divisionis mini-
strat

strat objectum diversum & proprie-
tates. In distributiva res sunt communes ad o-
mnia membra communitatis quā talia
spectantes⁹. Commutativa objectum
constituant, commercia, permutationes,
contractus non sicut teri & quasi cons-
tructio, sed & obligationes tam quæ
ex delictis, quam quasi delictis uar-
scuntur. Distributiva proportionem ser-
vat Geometricam, quæ æqualitas est ra-
tionum: Commutativa Arithmeticanus, quæ
æqualitas est differentiarum qui tere-
mini ut hic sunt ab Ethicis usurpati ita
paucis delibandi, quāquam non adeo
referat eos hic apponere, cum obscur-
iores esse constet.

QUÆSTIONES.

I. An de pietate in Ethicis in- culcandum? Affir:

Ethici quippe est omnis virtutū ha-
bere rationem, qui ergo pietatem, quæ
virtutum omnium fons & origo est,
insuper habebit honestatem sestatim

Ethi-

Ethicus in omnibus hominum actionibus, quibus in Deum conversis, turpitudini immersas esse, nonne religio ipse esse debet? Ad finem insuper Ethicæ seu vitam beatam maxime confert pietas, quod igitur jure suib' huius disciplina exterminalia? Affectionem qui pietatem discit non illico virtutem denegabit esse. In forum Theologicum profsus rei scienti cognitio Dei naturalis refragatur.

II. Sed daturne præter Supernaturalem aliqua cognitio Dei Naturalis?

Resp. Afferit id disserit Apelles ad Rom. 1. & 2. Cap. consentiat testimonia paganorum certissima & elegantissima. Hinc universa naturam in μακρυκόσμῳ quā μακρογήσμῳ idem testatur, unde illud: præsentem loquitur qualibet herba Deum. Imò principium est: Deum esse, nobiscum natum & satum.

III. An omnis timor Dei Virtus
sit? Neg.

Est timor quidam filialis laudandus
& bonus; est & servilis vituperandus &
malus. Unde & quidam timidi ab Io-
hanne Apoc:12, ver:8. accensentur in-
credulis, homicidis, scortatoribus &c,
quibus pars assignata dicitur in stagno
ardenti. Hic timor homines à Deo ab-
sterret, quò & primi parentes per-
culsi à facie Jehovæ fugerunt & se oc-
cultarunt.

IV. Estne imprecandum proxi-
mo, vel diris devovendus ini-
micus noster?

Resp. Negat id Sacra pagina dum be-
nefaciendum inimicis imperat, nec
malum pro malo rependendum. Be-
nedicite, inquit os veritatis, ijs qui exe-
crantur uos. Benedicite, infit Apostolus
¶ ne imprecemini. Potior ergo no-
bis sit scripturæ majestas, quam impre-
cantium improba temeritas. Pro-
phetas & sanctos qui amulari vult, vi-
deat

dat ut Spiritum in primis prophetarum
& Sanctorum possideat. *Duo enim*
eum faciunt idem, non est idem. Hinc ex
diritate imprecantium ipsis saepè authori-
bus exitiosæ fuere. Prudenter iecir-
co Sacerdos Atheniensium, justa im-
precationibus & diris devovere Ale-
biadem, respondit: precibus consti-
tuta sum sacerdos non imprecationi-
bus.

V. Quid justitia universalis & quomodo à virtute discerni- tur. ?

Resp. Universalis *justitia* compre-
hensiter dicitur *obedientia erga omnes*
leges. Cumq; virtute universale lumi-
pta retro commeat, secundum illud
tritum: *Iustitia in sece virtutes continet*
omnes. Unde mox consequitur reale
hic discriminem iuter *virtutem* & *justissi-
am* non haberi, *ratione* duntaxat differ-
re videntur, dum *virtus* ad *habentem*
magis referatur, & *possessorem* suum
perficiat: *Justitia aliorum compeditati-
bus*

*de magis velificatur, publico & private
uui addicta. Unde respectum &
ad alios habitudinem magis includit;
non secus ac lex & præceptum virtu-
tis, inter se collata.*

VI. An differt justitia vni- versalis à particulari?

Affir: Discernuntur i. *Definitione:*
*sila promptitudo audit, per quam legi-
bus obedientia exhibetur, directione
quadam iadifferenti ad objecta singu-
lorum & commune bonum: Haec est
constans & perpetua voluntas tribus
endi cuiq; quod suum est in specie,
quos d rerum distributionem & com-
mutationem.* 2. *Objectis:* universalis cir-
ca jus versatur, seu actiones virtutis
quatenus justæ sunt & legibus confor-
mantur, vel quod idem est: objecta si-
gularum virtutum quatenus bonum
respiciunt commune: Particularis in
rebus externis occupata privata com-
moda directe intendit. 3. *Finibus:*
Justitia universalis præcipue publicum
bonum

bonum intendit & immediate. Particularis privatum maximè & proprium. q. E: *tr: mis: illi adversatur in justitia universalis coagulum omnium vitiorum: huic particularis injustitia in distributione & commutatione cōspicua. Summa: Differunt fere ut genus & Species; formalis intercedit distinctio non realis.*

VII. Quomodo differunt distributiva justitia & commutativa?

Resp. Potissimum ratione (1) *Debiti*, in distributiva traditur, quod debetur, non quod ante fuerit in possessione & dominio recipientis: Sed quatenus est pars communitatis. In commutativa redditur debitum, tanquam jam proprium applicatum & possessio alterius. (2) *Proportionis*, Distributiva observat proportionem, quam habet persona una ad aliam respectu rei trascendat; Commutativa non nisi proportionem & equalitatem rei reddite

& acceptæ. Unde in distributiva regnat proportio Geometrica, quæ personarum involuit respectum & ex meritò & dignitate cuiq; tribuit pro rata. In Commutativa, Arithmetica præcisè æ qualitatem mercis & pretij, poenæ & delicti intendens citra respectum ad personas.

VIII. An justitiæ actus proprius sit tribuere unicuiq; quod suum est?

Resp. Affirmativam magno conse n suntentur scolæ Ethicæ ex recepta & vulgata justitiæ *descriptione*, cui & suffragari fas æquumq; est. Licet enim & justitia actus inhibeat viciosos, furta, adulteria &c. cohibeat; nihilominus tamen & easdē rite tuerur partes, & suum cuiq; tribuit, malis poenam & bonis præmis. Quanquam & ad satisfactionem læso præstandā respect⁹ haberi possit.

IX. An omnia bona in Republica communia esse debeant?

Resp.

R^es^p. Si Affirmativa vera sit tolleretur
superior assertio: Ubi enim rerum
omnium communio ibi meum & suum
exulant. Platonis hoc fuit delirium
sicut & Anabaptistarum hodierno die.
Abolet hoc *contractus emptionis, venditionis,*
mutui &c. Sacris tamen firmati
literis, legibus & exemplis Sanctorū;
ubi communio honorū nullus locus Ele^s
emosynæ quam Deus impetrat. Vana fos-
rēt præcepta Decalogi vi. vii. ix. & super-
vacanea; Virtutes justitia & liberali-
tas exesse choro honestatis jubentur,
ut alia silentij velo obtegantur, que fas-
natica hæc judicia nullo refellunt ne-
gotio.

X. An vindicatio, quâ delicta
pro meritis corriguntur in ju-
dice actus sit justitiae distribu-
tivæ; Vel, an in poenæ inflicti-
one propriè respectus sit ha-
bendus personarum?

R^es^p. Minimè gentium. Ad distri-
butivam spectant ea quæ communis

sunt & distribuenda quidē civibus, quā
pars communitalis sunt pro dignitate cu-
jusq; personæ. Pœnæ verò nec sub
distributionem cadunt, nec commu-
nes sunt, nec esse debent omnibus ci-
vibus quā cives, ut pecunia publica distri-
buenda, præda &c. periculi sic plēa res -
esset civē esse. Insuper pœnarum inflictio
proportionem plane respuit Geometria
cām, nec secundum eam irrogari pos-
se constat satis superq; Cum sic in eo-
dem delicto deprehensi nobilis & ple-
beius, liber & servus, non obstante me-
ritorum paritate, diversimode, iste a-
crius hic mitius, punirentur. Plus e-
nīm per proportionem Geometricam
accipit nobilis quam ignobilis, plus liber
quam servus, quod quam absconum sit
nemo non videt. Fræterea iusta cen-
setur distributio licet interdum, qui-
libet non pro meritis de forse accipiat,
modo ex summa dividenda & parti-
unda pro loco & dignitate sua pro-
portionaliter & respectu aliorum con-
sequatur. Ita verò pœnarum irro-
gatio

gatio nec fieri debet nec potest, semper enim pro meritis irreganda poena, nullo habito personarum respectu. qui si huc accedere interdum videatur, non per se id sit sed plane per *accidens*. Ministeriales hic iste respectus agit partes, in quantā circumstantia persona delictū vel aggravat vel elevat, nō infigendī actū primariō vel secundariō ingreditur. Suppliciorum civesitatem personarum proprius respectus, qualis in proport: Geometrica attenditur, non inducit, sed προαιρεσις & præsumptio major vel minor οργανώσεως ipsaq; culpa quæ ex hisce vel aggravatur vel elevatur.

XI. Quid jus aut quotuplex?

Resp. Jus est norma agendorū & fugiendorū. seu est quod rectaratio faciendum vel omittendum prescribit. Dividiturq; in *Divinum* & *Humanum* Divina lex Moralem includit Cermoniale & Forensem, ut & jus naturale Philosophis & Theologis sic dictum. Itis jus omne est triplex *Naturæ*, *Gentis*

um & Civile. *Naturale* dicitur quod natura omnia animantia docuit. Unde Maris & Fœminæ conjunctio, sobolis procreatio & educatio deducitur. *Gentium jus* quod Philosophis *jus naturale* dicitur, est quod naturalis ratio inter homines constituit. Estq; *primarium* quod ex pura auit humana ratione, qualia sunt communissima ista principia omnium mentibus ab ipso ortu inscripta. Ut: Deum esse colendum, parentes honorandos, honeste vivendum &c. vel *Secundarium*, quod ex eis clusionibus per ratiocinationem colligitur. *Jus Civile* est quod civitas vel Respublica jus imperij habens fibi prescribit. Qualia jura in omnibus Rebuspubl: quæ non nisi Deum & Ensem superiorem agnoscunt, communi consensu feruntur & observantur.

XII. An *jus brutis* competit?

Rsp. Si *juris propria ratio* spectanda non magis ea locum habet in brutis quam plantis, non enim ibi *ratio inter bonum*

bonum & malum distingvēns : neq;
voluntas unum præ alio eligens, nec
justitia moralis propriè suum cuiq; tribu-
ens. At impropriè sumptum jus pro
inclinationib⁹ & operatio nibus quas
communes cum brutis possidemus,
quales vitæ defensio, conjunctio maris
& fœminæ, procreatio liberorum, e-
ducatio, appetitus libertatis &c. brutis
bestijs tribui posse nō negādū, quomo-
do & Jcti vocē juris laxius accipiunt.
XIII; An jus naturale sit immu-
tabile.

Resp. Quamdiu natura & ratio u-
nica manet & immutabilis, tam diu
& jus illud q;d ex incorruptis illis na-
turæ principijs infallibiliter fluit & e-
manat. Digito enim Dei cordibus
humanis ab ortu ipso inscripta lex est,
undē dcleri non potest, nisi ipsa na-
tura vel ratio desinet esse ratio,
vel ex male dispositi corporis com-
mersio sui obliviscatur, ut in furiosis.
Jus hoc in reliq; divinæ imaginis ha-

betur quis superesse bonitas creatoris
esse voluit in natura, quam huc usq;
conservavit & conservabit & nicens.

XIV. An leges civiles temere
mutandæ?

Negat: Nec enim recedendum ab eo
jure quod diu æquum visum est, cer-
tamq; iemper interpretationē habuit,
ne legum vis & robur Philosopho
monete, quod ab usu & consuetudine
sumptum facili mutatione, enervetur.
Arguit præterea crebra legum muta-
tio imprudentiam legislatoris qui quid
è refuerit non facile perspicere po-
tuerit. Authoritatem insuper Magi-
stratus prostituit, inq; contemptum
decreta vocat & adducit olim abro-
ganda. Unde Reipub. metuenda
convulsio. interim ubi necessitas &
evidens utilitas mutationem impe-
rant, nihil prohibet quin fiat. *Salus*
enim populi suprema lex esto.

XV. Num judex, quoties judi-
cat, secundum allegata & pro-
bata

bata sententiam semper ferre
debeat? Att.

Nisi id fieret plurima incommoda
redundarent. Judex enim sub
privata conscientia mantelo quidvis
pro libitu & libitu contra evidentes
probationes statuere & decernere pos-
set; innocentem damnari, Reum &
fontem absolvi contingere: sic omnia
perverterentur iudicia, omnisque de-
fensio & accusatio per libidinem ju-
dicis enervaretur. Perpetuis agitari
motibus Rempub. necesse erit, si nul-
lus in testibus innocentiae praesidium
haberet; si de innocentia triumpharet
iniquitas.

XVI. An volenti fiat injuria?

Resp. Trita est *negativa*; sed nec af-
firmativa dissona veritati. Distin-
gendum, videtur inter *injuriam latè* &
strictè sumptam: illa est cum simpliciter
aliquid infertur quod leges & jura pro-
hibent à sciente & volente: hoc, cum
insuper *in vito* præter meritum accidit

contrà fas & qvumq; Isto modo spectata
tam injuriam volenti posse inferri nō
inficiandum; licet hoc modo non
item. si modo plenam integrām & ex-
pressām habeat voluntatem, liberām &
absolutam.

Sic Virtute, Pictate & Justitia,
pulcherrimis virtutum apicib; specta-
tis, huic discursui finem imponimus,
Deum Ter O. T. M. devotè deveneran-
tes, gressus nostros in virtutis semita
dirigat, ne extra liras rapiamur pietati-
ris probitatisve; sed hanc constater in-
sistentes viam finem conseqvi media-
tum & immediatum, i.e. æternam &
temporalem felicitatem ritè valcam⁹.

C O R O L L A R I A

Polit. Hist. & Theolog.

i.

Quanquam liberum Religionis ex-
ercitium armis justè defenditur;
non tamen Religio, Spirituale quip-
pe bonum, ferro & flamma propa-
ganda.

2. Cura

2. Cura Religionis non solis in-
cumbit Ecclesiasticis, etiam ad Ma-
gistratum spectat Politicum, qui ca-
put Regni & summus est Guberna-
tor.

3. Religio Salvifica postquam de-
fecit in posteris Magogi post tempora
Siggonis, qui ad annum a diluvio re-
gnavit 412. a condito mundo 2069.
non prius reducta est in Regnum
Sueo-Gothicum quam Anno Christi
813. Biornonis IV. Regis Sveciae &
Caroli Magni imperatoris temporis
bus. Horrenda proinde idolomania
hac Regna Borealia, ut & alia, circi-
ter tria annorum millia, misere in-
voluit.

4. Sveones suas ab initio habuere
literas quas Runas vocarunt; verum

ante annos 648. Imperante Olae
Sloffonung/ propter impia &
Magica plurima ijsdem exarata, pe-
nitus extirpatæ & deletæ sunt, non
sine eximiorum, ut opinio est, docu-
mentorum Regni & rerum memo-
rabilium jactura insigni.

5. SveoGothi intra fines Regni,
nunquam Imperatoribus Romanis
paruere, ut ex arbitrio Cæsarum vel
Reges acciperent, vel Majestatem
possidereant.

6. Licet manu Regia primitus
Regni administratio peracta sit; ve-
tustas tamen legum Sveticarum ex
Authoribus earundem & Instaurato-
ribus patet.

7. Nobilitatem ramenta, rem
fictam & præpotentū Civium cōmē-
tū esse, quis cum Chrysippo adsereret?

8. Res

8. *Respectu præscientiæ divinæ,
quæ exacta & infallibilis, omnia ne-
cessariò fieri certum est.*

Ornatissimo juveni,

DN. GABRIELI GREGORII
Arctopolitano, Virtutis & bonarum
literarum studiosissimo de virtute
publicè disputanti, discipulo suo
perdilecto.

GA B R I E L ut dictus qui quondam
a Numine missus
Virginei partus, Nuncius aethereus.
Roboris est nomen verbo vis eis
theatrali
Signatur, fortem virtus & alma
virum
Optat enim, qui se querat qui se colat
ultrò
Prosequi vigilet nocte dieq; stu-
dens,
Qualem te præbes dudum ornatissime
noster

GABRIEL, ut meritò nomen &
indè geras².

Sicq; decet gnatum patris doctiq;
boni q;

Patrizare, bonum & lætificare pa-
trem.

Progressus largire precor Deus opti-
me nostro

Discipulo, metam sic facile asse-
quitur.

Honorū & amorū ergo
L: M:q,

M SCHILLUS PETRAEUS D.

Onne tulit punctum, cui virtus arbitra
vita,

Cui pietas cordi, qui probus usq; fuit

GABRIEL est tibi honor prestans, qui
differis aptè,

Et simul his studcas, hinc tibi major
honos.

Honori Ornatiss. DN. RESPOND.
præcias accinebat amicè

Johannes de Jordan
Nob: Fink:

Quid

Quid GABRIEL signat, quæris
doctissime frater?

Virtutem Jovæ, *Gabriel* ecce notat,
Signat & hanc Jovæ virtutem, præstat
opem quæ

Costrictis, gravitèr, sique; tuetur eos
Atque tuetur ovans te, si re *Gabriel* esse
Pergis & in verâ, si gradiere fide.

Adsit cuncti potens cæptis, det secu-
la multa,

Quo *Gabriel* vivas, celis per astra
poli.

Amico honorando
applaudebat.

HENRICUS IACOBI
Finlandus.

Si qui fæcundas proscindunt vomere glebas,
Et sat agunt ventis linteas vela dare;
Et si qui duri Martis retinentur in arvis
Laudantur, magnis nominibusque cluent:
Cur non qui Clarijs alacres lustantur in
agris,

Prostilio vigili nomina magna gerant
Ergo

Ergò tibi laudes referam mi Gabriel amplas,
Pieridum studio quod teneare sacro.
A puero semper Virtutis cultor avarus
Et Pietatis amans fidus eī acris eras.
Nunc narras Virtus quid sit, sub Preside
Claro,

Quid Pietas, quis sit Iustitia eī vigor.
Porro Virtutem, Pietatem dilige eī aliam,
Virtutem magnam gloria magna mag-
net.

Hæc Syncero appo-
suit amico

JOHANNES TH. Wænerus
Satakundia Finlandus.

GABRIEL Aonias quod potas impiger undas
Discursus præfens monstrat aperte tuus.
Virtutem quoniā sectaris, Justitiamque
Cum Pietate doces; laus datur inde tibi.
Sic porrò pergas Virtutis scandere culmen,
Ut tandem latus, commoda mille foras,

Amico amando lubens
gratulatur;

JOHANNES H. LILIU
Finland,

